

УДК 327.57-049.5

*Карпенко Р. В., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін*

ОСНОВНІ МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

В умовах глобалізації і розпаду старого світопорядку в парадигмі безпеки пройшла принципові зміни. Зв'язані з одного боку – появою нових загроз, які носять глобальний характер, такі як проблема клімату, міжнародний тероризм, наркоторгівля, транснаціональна злочинність, з іншого боку деградація ООН та інших міжнародних організацій, які забезпечують неадекватність до нових загроз, а також кризу міжнародного управління [3]. Сьогодні політика національної безпеки виявляється тісно пов'язана зі стратегією стійкого демократичного розвитку та є її невід'ємною частиною і одночасно умовою для її реалізації [1]. При цьому система національної безпеки окремих країн стають по сутності цеглою будівлі міжнародної системи безпеки. У ХХІ ст. неможна будувати свою національну безпеку у замкнутій формі або за рахунок іншої держави або міжнародної безпеки [2]. На сучасному етапі в питаннях забезпечення безпеки кожна держава може покладатися на три системи безпеки, зафіксовані у міжнародному праві. Перша система – це система універсальної загальної безпеки, започаткована ухваленням Статуту ООН в 1945 р. Статут ООН акумулював у собі такі принципи, як незастосування сили і загрози силою; мирне вирішення міжнародних суперечок; загальне і максимальне роззброєння; повага та дотримання принципів міжнародного права. Друга система спирається на систему регіональної безпеки, створення якої передбачено Розділом VII Статуту ООН. Концепція колективної безпеки припускає довгострокові офіційні зобов'язання, що беруть на себе групи держав для гарантування безпеки кожного члена відповідної групи в межах їхнього загального простору. Третя система безпеки – індивідуальні заходи держав. Право держав на забезпечення своєї безпеки, яке витікає з основного принципу міжнародного права – принципу державного суверенітету – є одним з проявів незалежності держав. У всій сукупності глобальних процесів, що впливають на сучасну світову політику, саме глобалізація безпеки розглядається в теорії міжнародних відносин як найбільш тісно пов'язана з виникненням абсолютно нових викликів та загроз. Глобалізація підриває саме поняття національної безпеки, розмиваючи категорії зовнішньої та внутрішньої політики, м'якої та жорсткої безпеки, співвідношення

витрат та переваг з конкретних міжнародних транзакцій. Тому традиційна парадигма національної безпеки багато в чому поступилася місцем новим парадигмам глобальної безпеки, регіональної безпеки, транс регіональної безпеки та іншим, які розробляються в рамках моделей, що враховують сучасну динаміку глобальної безпеки. Під впливом глобалізаційних процесів змінюється співвідношення трьох систем безпеки – на перший план виходить саме вимір регіональної безпеки і все більше національна безпека держави залежить від ефективної її співробітництва з іншими країнами в рамках регіону, до якого вона належить. Модель колективної безпеки передбачає довгострокові офіційні обов'язки, котрі беруть на себе групи держав для гарантування безпеки кожного члена. В основі цієї моделі лежать наступні принципи: відмова від використання сили для розрішення проблем, колективна реакція на агресора, мирне врегулювання спорів на основі міжнародного права [3]. У II пол. XX ст. отримала розповсюдження модель розширеної системи колективної безпеки, котра включила в себе комплекс заходів з колективної оборони направлених проти зовнішнього ворога. Право на колективну оборону знайшло своє відображення в Уставі ООН. В контексті цієї моделі створювалися НАТО та Варшавський договір, саме ця модель і отримала найбільше розповсюдження. К кінцю 90 рр. та початку XXI ст., як показала практика, ця модель виявилася неадекватною до характеру загроз, які потребують високий рівень забезпечення безпеки в цілому. Наприкінці 90 рр. з'являються нові теоретичні розробки американських політологів, які запропонували ряд нових моделей для забезпечення як національної так і міжнародної безпеки. Модель кооперативної безпеки розроблена співробітниками Бруклінського університету Л. Картером, Д. Стайнбрунером у 1992 р. у книзі «Нова концепція кооперативної безпеки». Вперше термін кооперативна безпека вжив О. Фулбрайт у своїй праці «Самовпевненість сили» котра увійшла в світ ще у 1967 році. Але як наукове поняття яке визначає новий підхід до забезпечення безпеки на основі співробітництва було введено як вже було сказано тільки на початку 90 рр. Кооперативна безпека на основі співробітництва виходить з принципу загальної участі, при яких наявність формальних інститутів є не обов'язковою, а навпаки вони є підтримкою неформального діалогу, який представляється більш ефективним та доречним. Концепція безпеки через співробітництво акцентує роль на превентивній дипломатії [2] та включає в себе 5 елементів. Це – встановлення контролю над ядерними силами, режим конверсії сфер оборонної промисловості, спільні договори, які регулюють чисельність військ, формування взаємовигідної концепції ефективного та легітимного втручання, у відповідності з якою, можливо використання сили, а також існування взаємозалежності [1]. Модель кооперативної безпеки віддає перевагу мирним політичним діям і в той же час не виключає застосування сили, але як інструменту превентивної дипломатії [1]. Кооперативна безпека заснована на постулатах ліберальної ідеалістичної парадигми та має декілька різновидів. Найбільш розповсюдженими є дві з них. вона апелює до міжнародних інститутів та

правових норм та відповідно відноситься по термінології М. Уайта, до «гроціанської» (або «раціоналістичної») традиції. Інша наполягає на універсальності моральних норм та дотримання прав як основного критерію безпеки і тим самим відповідає «кантіанської» (або «революціоністської») традиції. Відмінності між ними настільки величезні, що по сутності мова йде о двох різних концепціях. Забезпечення національної безпеки завжди було головним завданням держави, однак саме поняття, увійшло в теорію та практику тільки в 1947 році. Зробили це американці прийнявши документ «Стратегія національної безпеки США, визначаюча напрямлення, механізми та забезпечення національної безпеки країни». З цього періоду розробка стратегії забезпечення національної безпеки увійшло в практику всіх держав [3]. Отже, національна безпека на сьогодні передбачає захист життєважливих інтересів особистості суспільства та держави у різних сферах життєдіяльності від внутрішніх та зовнішніх загроз, які забезпечують стійкий поступовий розвиток країни. Національна безпека розуміється як стан захисту національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечуючи прогресивний розвиток особистості та держави.

Список використаних джерел

1. Глобальна система протидії сучасним загрозам і викликам URL: www.globalaffairs.ru/numbers/2/1954/html
2. Косецов В. О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз. ЦМ БСС, 2000. К.: Сатсанга. С. 80
3. Косолапов Н. Безопасность международная, национальная, глобальная. МЭМО, 2006. № 9. С. 65-74
4. Лебедева М. М. Світова політика: проблеми і тенденції розвитку. Світова політика й міжнародні відносини на порозі нового тисячоліття. К.: 2000. 98 с.
5. Новые концепции безопасности URL: <http://www.curnegie.ru/print/668751-print.htm>

УДК 304.4:316.4](477)

*Ковальська Л.А., д. і. н., професор,
професор кафедри інформаційних систем
управління,
Ковальський Г.Є., к. філос. н., доцент,
доцент кафедри психології та соціально-
гуманітарних наук*

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ*